

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

KROATIEN – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 15 maj 2021

I. SAMMANFATTNING

Kroatien är en parlamentarisk demokrati med fria val och ett pluralistiskt partisystem. Respekten för mänskliga rättigheter, demokrati, och rättsstatens principer är överlag god.

Inte minst inför EU-inträdet 2013 genomfördes omfattande rättsstatsreformer och ett institutionellt ramverk och modern lagstiftning i syfte att skydda de mänskliga rättigheterna infördes. Sedan EU-inträdet har dock utvecklingen stagnerat och det finns brister i genomförandet av den ambitiösa lagstiftningen.

Det kroatiska rättssystemet präglas av utdragna och ineffektiva processer och åtnjuter lågt förtroende hos såväl allmänhet som näringsliv. Korruption förekommer inom såväl statlig som lokal förvaltning. Enligt en EU-undersökning från 2020 anser fler än hälften av kroaterna att de personligen påverkas av korruption i sin vardag.

Det formella skyddet för personer som tillhör Kroatiens nationella minoriteter är relativt gott, med lagstadgad representation i valda församlingar och adekvat lagstiftning. I praktiken har dock personer som tillhör den serbiska och den romska minoriten, ofta sämre tillgång till utbildning, arbete, hälsovård och bostäder än majoritetsbefolkningen.

Sedan 2016 har Kroatien fått skarp kritik av bland annat FN, Europarådet och flera människorättsorganisationer för kränkande behandling och så

kallade *push-backs* av migranter och flyktingar, i synnerhet vid gränsen till Bosnien och Hercegovina.

Det förekommer att journalister, i synnerhet de som tar upp korruption eller krigsförbrytelser, utsätts för hot eller våld. Regeringen kritiserar av *Reportrar utan gränser* för otillbörlig styrning av public service.

Trots lagstöd är tillgången till sexuella och reproduktiva rättigheter, i synnerhet abort, begränsad i praktiken och ifrågasatt på politisk nivå. Under 2019 och 2020 stärktes lagstiftningen mot våldtäkt och våld i nära relationer, vilket medförde att antalet anmälningar mer än fördubblades. Även lagstiftningen mot övergrepp och sexuellt utnyttjande av barn stärktes.

Samkönade äktenskap är inte tillåtna. Nyligen har dock domstolar utfärdat domar som stärker möjligheterna för samkönade par att bli fosterföräldrar till barn.

Anställningsskydd, medbestämmande och arbetsvillkor är tydligt reglerade och Kroatien har en lång tradition av att fackföreningar och branschorganisationer verkar utan begränsningar.

Samhällsnedstängningen under coronapandemin, i synnerhet under våren 2020, och den kraftigt minskade turistströmmen 2020-2021 har inneburit en inkomstsänkning för många kroater. Rörelsefriheten och demonstrationsfriheten har periodvis begränsats, och våld i nära relationer befaras ha ökat kraftigt. Distansundervisning har inneburit utmaningar, i synnerhet för barn i låginkomstfamiljer.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Allmänhetens förtroende för rättsväsendet är lågt. Enbart 24 procent av den kroatiska allmänheten anser rättsväsendet vara oberoende medan motsvarande siffra bland företag är 16 procent (*EU Justice Scoreboard 2021*). Det är de lägsta nivåerna i hela EU. Kroatien har dock, inte minst i samband med EU-inträdesprocessen, genomfört omfattande reformer på rättstatsområdet. Trots detta kvarstår fortfarande brister i rättssystemet.

En stor majoritet av kroaterna uppfattar enligt *EU Justice Scoreboard*

2021 att rättsväsendet är sårbart för påtryckningar från politiska och ekonomiska intressen. Media rapporterar ofta om politisk inblandning i rättsprocesser, framförallt på lokal nivå. Fall där kända och förmögna personer frias från brott på lösa grunder har fått stor uppmärksamhet.

Även långsam ärendehantering fortsätter att utgöra ett problem inom rättsväsendet. Ett våldtäktsmål tar exempelvis, enligt *Amnesty International*, vanligtvis mellan tre och fem år att avgöra. Brister i expertis, organisation och resurser bidrar till detta. Effektiviseringar av domstolsväsendet, bland annat genom sammanslagningar av domstolar och främjande av alternativa tvistlösningsmekanismer har genomförts. Trots detta har Kroatien flera gånger de senaste åren fällts i Europadomstolen för mänskliga rättigheter för kränkningar av rätten till prövning inom skälig tid. Kroatien har även fällts för bristande verkställighet av lagakraftvunna domar, liksom för brister avseende rätten till en opartisk och rättvis rättegång. Dessa fall har huvudsakligen rört krigsförbrytelser, men även trakasserier mot romer.

Kroatiens domarkår rekryteras och utses av statens rättsliga råd, som utses av parlamentet och består av sju domare, två professorer i juridik och två parlamentsledamöter. Rådet hanterar även disciplinärenden. Dess autonomi utökades inför EU-inträdet, men såväl parlamentsledamöter som media och professorer i juridik, inklusive den tidigare presidenten Josipović, har kritiserat utnämningsprocessen för att inte vara tillräckligt transparent. Exempelvis har domarkandidaters ekonomiska tillgångar inte alltid offentliggjorts, trots att det är ett formellt krav. Få domare har minoritetsbakgrund.

Korruption förekommer inom såväl statlig som lokal förvaltning och byråkratiska processer är ofta komplicerade och långsamma. Detta utgör en gynnsam grogrund för korrupt beteende. Enligt EU-kommissionens *Eurobarometer* från 2020 anser 97 procent av kroaterna att korruptionen i Kroatien är utbredd (EU-genomsnittet: 71 procent) och 54 procent anser att de påverkas personligen av korruption i sin vardag (EU-genomsnitt: 26 procent).

Inför EU-inträdet inleddes ett målmedvetet arbete för att bekämpa korruption, vilket rönt viss framgång. Polisens specialenhet mot

korruption och maktmissbruk har, trots bristande finansiering, lyckats ta flera högprofilerade fall till åtal och fällande dom. Bland annat har en före detta premiärminister blivit dömd för korruptionsbrott.

Inför EU-inträdet 2013 instiftades en oberoende kommission mot intressekonflikter, i syfte att bekämpa korruption och maktmissbruk. Medlemmarna utses av parlamentet och kommissionen har utrett flera toppolitiker, inklusive presidenten, näringsministern och Zagrebs tidigare borgmästare. Kommissionens mandat har under en längre tid varit ifrågasatt, inte minst av olika personer som har löpt risk att bli granskade av den. I februari 2021 fastslog Kroatiens högsta förvaltningsdomstol att mandatet inte varit rimligt utformat, och det korrigerades genom domen retroaktivt. Detta medförde bland annat att kommissionens beslut i flera högprofilerade ärenden, vissa rörande premiärministern, annullerades.

Kroatien placerade sig 2020 på plats 63 på *Transparency Internationals* index över upplevd korruption, med ett värde på 47 (samma som 2019). I *World Justice Project* rättsstatsindex 2020 rankas Kroatien på 39:e plats av 128, med ett värde på 0,61.

Kroatien har fyra ombudsmän, formellt underställda parlamentet. Justitiejämställdhets- och barnombudsmannen och ombudsmannen för personer med funktionsnedsättning tar emot klagomål från enskilda på respektive område. Ombudsmännen kan även på eget initiativ inleda utredningar och rikta kritik mot myndigheter.

2013 infördes lagstiftning för att ge allmänheten och media tillgång till allmänna handlingar. Lagstiftningen bedöms emellertid ännu inte ha lett till en kultur av öppenhet. Enligt den myndighet som tillser att lagen efterföljs lämnas i många fall begäran om utlämnande av handlingar utan åtgärd.

Rättssäkerhet

Grundläggande rättsprinciper, såsom rätten till försvarare, rätten att anses oskyldig till motsatsen bevisats och rätten att överklaga, skyddas i lag. Långa handläggningstider och frågetecknen kring rättsväsendets oberoende utgör dock centrala problem ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Det finns en lag om rättshjälp för personer med begränsad ekonomi, som utvidgades 2019. De regionala variationerna vad gäller tillgång till rättshjälp är dock stora.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Kroatien har efter kriget 1991–1995 samarbetat med den internationella krigsförbrytartribunalen för krigen i forna Jugoslavien (ICTY, sedan 2018 MICT). Flera kroatiska medborgare har även ställts inför rätta i landets eget rättssystem, men enligt människorättsorganisationer som bevakar frågan har åtalsfrekvensen på senare år stagnerat, och pågående utredningar har kritiserats för att gå för långsamt.

Kriget, och de krigsbrott som då begicks, är fortsatt en viktig, och svår, del av samhällsdebatten. Vissa politiska företrädare vägrar att offentligt fördöma vissa krigsbrott, vilket enligt människorättsorganisationer försvårar försoning och bidrar till en negativ utveckling i den allmänna debatten. Under 2019 gjorde regeringsföreträdare flera offentliga uttalanden som gav en negativ bild av den serbiska minoriteten i landet. Under 2020 noterades dock ett skifte i den officiella ansatsen. Vid högtidlighållandet av Operation Storm, genom vilken kroatiska styrkor år 1995 återerövrade stora delar av landet från den självutropade serbiska republiken Krajina, närvarade representanten för den serbiska minoriteten, vice premiärminister Milošević, som senare även deltog i minnesmarschen i Vukovar. Likaledes närvarade såväl president Milanović som veteranminister Medved vid minneshögtiden för de civila etniska serber som dödades i byn Grubori.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Kroatien är en parlamentarisk demokrati. Samtliga medborgare över 18 år har rösträtt i lokal-, parlaments- och presidentvalen. Presidenten, som är statschef men främst har en ceremoniell roll, väljs vart femte år. Parlamentsledamöter väljs vart fjärde. Det senaste ordinarie presidentvalet hölls den 22 december 2019 och det senaste ordinarie parlamentsvalet den 5 juli 2020.

Sedan självständigheten 1991 har sju presidentval, nio parlamentsval och sju lokalval hållits. Valdeltagandet uppgick i senaste presidentvalet till 55 procent och i parlamentsvalet 2020 till 47 procent. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) bedömde valet 2020 som fritt och rättvist överlag, men rekommenderade bland annat att valkretsar revideras mer regelbundet, att ärekränkning avkriminaliseras och att ytterligare åtgärder vidtas för att öka andelen kvinnliga kandidater.

Landets politiska landskap är pluralistiskt, med omkring 150 registrerade partier – nationella som regionala. Av 151 ledamöter i parlamentet är endast 47 kvinnor (31 procent), vilket dock är den högsta andelen hittills i landets historia.

Av regeringens 18 ministrar är fyra kvinnor. Grundlagen reglerar att representanter för Kroatens nationella minoriteter har rätt till åtta platser i parlamentet, fördelade utifrån gruppernas storlek. För närvarande tillfaller dessa platser representanter för de serbiska, ungerska och italienska nationella minoriteterna. Liknande föreskrifter finns för valda församlingar på lokal nivå, men efterlevs inte lika väl. Det finns en viss opinion, om än relativt svag, som önskar begränsa de nationella minoriteternas politiska rättigheter. Bland annat har ett gräsrotsinitiativ för att förändra vallagen lagts fram.

Det civila samhällets utrymme

Kroatens civilsamhälle är stort och mångfacetterat, med intresseorganisationer för många typer av samhällsfrågor, en livaktig idrottsrörelse och den starka katolska kyrkan. Förutom medlemsavgifter är den huvudsakliga inkomstkällan för civilsamhället den nationella stiftelsen för civilsamhällesutveckling, som distribuerar medel från nationallotteriet. Denna finansiering har dock fluktuerat en hel del över tid, utifrån olika politiska prioriteringar, vilket inneburit svårigheter för flera organisationer. Civilsamhällesorganisationer rapporterar också att den administrativa bördan har ökat på senare år.

Under coronapandemin ställde vissa kommuner och regioner in eller sköt upp finansieringen av civilsamhället, vilket försvårat dess arbete.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den kroatiska grundlagen förbjuder tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling och bestraffning. Såväl FN och Europarådet som flera människorättsorganisationer har dock anklagat kroatisk gränspolis för brutalitet mot migranter framförallt vid gränsen mot Bosnien och Hercegovina. Kritiken har tillbakavisats av regeringen

Människohandel för sexuella ändamål förekommer.

Förhållandena i häkten och fängelser uppges ha förbättrats under senare år. Dock förvärrades problemen med överbeläggning under 2020 enligt årsrapporten från den kroatiska ombudspersonen, framförallt till följd av coronapandemin och de jordbävningar som drabbat landet.

Kriminalvårdens hälso- och sjukvårdssystem uppges vara underbemannat och interner kan få vänta länge på icke-akut vård.

Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades 1990. Den sista avrättningen ägde rum 1987.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Kroatiens grundlag förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Polisen måste basera gripanden på domstolsbeslut, såvida det inte finns skälig grund att förmoda att den gripne annars flyr, begår nya brott eller förstör bevis. I sådana fall måste domstolsbeslut inhämtas senast tolv timmar efter gripandet. Häktningförhandling måste sedan hållas inom 48 timmar. Häktning beviljas vanligtvis i högst 30 dagar, men kan förlängas i upp till ett år efter beslut av Högsta domstolen.

Straffmyndighetsåldern är 14 år, men lägsta ålder för fängelsestraff är 16 år. Unga förövare placeras vanligen på särskilda ungdomsanstalter och förövare under 16 år kan dömas till ungdomsvård.

Under perioden mars-maj 2020 genomfördes en omfattande nedstängning av det kroatiska samhället i syfte att minska smittspridningen under coronapandemin. Rörelsefriheten inom landet inskränktes och resor över länsgränserna förbjöds. Dessa begränsningar

hävdes under sommaren 2020 men återinfördes till stora delar under vintern 2021. Då begränsades även möjligheten att resa in i landet på olika sätt, bland annat ställdes krav på negativt covid-19-test för inresa. Regeringen diskuterade att införa smittspårning via mobiltelefoner, men förslaget genomfördes aldrig eftersom det ansågs strida mot den personliga integriteten och rätten till privatliv.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Grundlagen garanterar yttrande- och tryckfrihet. Medielandskapet är pluralistiskt, med ett stort utbud av tv-kanaler, radiokanaler (framförallt lokalradio), tidningar och nyhetsportaler. Kvaliteten varierar emellertid, och mediebranschen är, liksom i många andra europeiska länder, ekonomiskt pressad. Under coronapandemin har den ekonomiska krisen i den kroatiska mediebranschen fördjupats, med lönesänkningar och minskade intäkter för frilansjournalister till följd. Regeringen sjösatte under våren 2020 vissa stödåtgärder riktade specifikt mot frilansjournalister.

Journalister som bevakar korruption, organiserad brottslighet, krigsförbrytelser, jämställdhet eller hbtqi-personers rättigheter utsätts enligt *Freedom House* ofta för hot, trakasserier eller överfall, vilket ökar risken för självcensur. Det är också vanligt att enskilda journalister och redaktörer stäms för förtal eller ärekränkning. Under 2020 dömde dock kroatiska domstolar vid flera tillfällen i journalisternas favör i dessa fall.

TV är det dominerande mediet för såväl nyheter som underhållning. Den blandfinansierade (licens och reklam) statstelevisionen HRT har fyra rikstäckande kanaler. Det programråd som övervakar sändningarnas innehåll är politiskt tillsatt och HRT-chefen utses med enkel majoritet i parlamentet, vilket gör att kanalens oberoende kan ifrågasättas. Enligt *Reportrar utan gränser* utövar regeringen inflytande över HRT. Flera branschorganisationer varnar för att det politiska trycket mot media vuxit under nuvarande HDZ-regering.

Ärekränkning är fortfarande ett brott i Kroatien, även om användandet av lagen begränsats. Likaså är det brottsligt att kränka nationen, dess flagga, emblem eller nationalsång.

Kroatien har klättrat från 69:e till 59:e plats av 180 granskade stater i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2018–2020.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötes-, församlings- och föreningsfriheten garanteras i grundlagen och respekteras i allmänhet väl. I syfte att begränsa smittspridning under coronapandemin infördes begränsningar i mötesfriheten under stora delar av 2020 och 2021.

Religions- och övertygelsefrihet

Grundlagen garanterar religions- och övertygelsefrihet och religiösa samfund kan verka obehindrat. Kroatien saknar officiell statsreligion, men den katolska kyrkan har en mycket stark ställning och ett påtagligt inflytande i samhället och i politiken. När kroatiska myndigheter i samband med coronapandemins utbrott våren 2020 införde begränsningar i antalet deltagare vid allmänna sammankomster undantogs under lång tid religiösa sammankomster från regelverket.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Kroatien har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner och arbetsförhållandena håller generellt en god standard utifrån en reglerad arbetsrätt. Anställningsskydd, medbestämmande och arbetsvillkor är starka och tydligt reglerade och Kroatien har en lång tradition av att fackföreningar och branschorganisationer verkar utan begränsningar.

Enligt den internationella fackliga samorganisationen ITUC är det dock vanligt att arbetsgivare försämrar anställningsvillkoren för fackligt anslutna medarbetare. Det förekommer även ofta att arbetsgivare försöker avskräcka medarbetare från att ansluta sig till facket. I ITUC:s globala rättighetsindex 2020 placeras Kroatien i kategori två av fem.

Kroatien hade 2019 även högst andel så kallade osäkra anställningar i EU (sex procent) även om trenden är sjunkande. Den oreglerade ekonomin är utbredd och arbetslösheten ökar generellt under vintern när turistströmmarna till Kroatien avtar.

Den uteblivna turistsäsongen medförde att arbetslösheten i Kroatien ökade till nio procent under 2020, efter att tidigare ha sjunkit under flera år. Ökningen var dock lägre än befarat, vilket kopplas till regeringens stödåtgärder för företag som drabbats ekonomiskt av pandemin. Efter en lyckad turistsäsong 2021 sjönk arbetslösheten till 7,4 procent.

Kvinnor förvärvsarbetar i stor utsträckning. 62 procent av kvinnorna förvärvsarbetade 2019, jämfört med 72 procent av männen. Kvinnor har dock oftare visstidsanställningar och generellt sett lägre löner än män. Den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män var 13 procent 2019.

Kvinnor tar också i mycket större utsträckning än män ut föräldraledighet. 2020 stod mäns uttag av föräldraledighet för endast fyra procent av det totala uttaget. I normalfallet har arbetstagare rätt till sju månaders föräldraledighet per barn. Av dessa är modern tvungen att ta ut 28 dagar före födseln och 70 dagar efter. Övriga dagar kan delas med fadern, men ingen särskild pappaledighet finns.

Sexuella trakasserier är vanligt förekommande och antalet anmälningar växte under 2020. I januari 2021 spred sig ett regionalt upprop om sexuella trakasserier till Kroatien varvid ett stort antal anmälningar gjordes under kort tid, särskilt vid Zagrebs universitet.

Arbetslösheten är högre i de östra delarna av Kroatien, långt från kustområdena, och bland personer med serbisk eller romsk härkomst. Generellt är utvandringen stor – en av landets stora politiska frågor – och arbetslöshetsstatistiken påverkas också av en kraftigt minskande befolkning. Tyskland, Österrike och Irland utgör de vanligaste destinationerna för kroater på jakt efter arbete. Undersökningar bland emigranter visar att det är bättre lön och karriärutveckling som lockar till utflyttning, snarare än möjligheten att få ett arbete i sig.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Kroatiens hälsovårdssystem baseras på generell sjukförsäkring. Vården är kostnadsfri för barn och för personer med funktionsnedsättning, arbetslösa och personer som lever under en viss inkomstnivå. Sjukvårdspersonalen är överlag välutbildad, men personalbrist råder på

delar av landsbygden. Vården är ofta underfinansierad och korruption förekommer. Exempelvis kan patienter tvingas betala för att komma längre fram i kön eller ens få behandling.

Under 2020 begränsades allmänhetens tillgång till sjukvård dels av coronapandemin, som innebar såväl kraftigt ökat tryck på sjukvården som epidemiologiskt motiverade tillträdesbegränsningar, dels av jordbävningarna som drabbade landet i mars och december år 2020 och som ledde till skador på flera vårdinrättningar.

2019 var den förväntade medellivslängden i Kroatien 75 år för män och 82 år för kvinnor. Barnadödligheten uppgick samma år till fem per 1000 barn, och mödradödligheten var 2017 åtta per 100 000 födselar. Medellivslängden för den romska befolkningen är omkring tio år lägre än för majoritetsbefolkningen.

Personer som tillhör nationella minoriteter har samma rätt till sjukvård som övriga medborgare, men i praktiken upplever den romska befolkningen ofta svårigheter med att få tillgång till hälso- och sjukvård – oftast på grund av avsaknad av medborgarskap eller arbetslöshet. Insatser för att tillse att samtliga romska barn omfattas av det statliga vaccinationsprogrammet har varit framgångsrika.

Rätten till laglig abort, till och med tionde graviditetsveckan, har funnits sedan 1978 i Kroatien, men ifrågasätts ofta av en stark antiabotrörelse med nära band till den katolska kyrkan. Även om aborträtten är lagstadgad så varierar i praktiken möjligheterna att göra abort inom landet. Sjukhus som inte erbjuder abort, personal som vägrar utföra aborter och det faktum att sjukförsäkringen i vissa fall inte täcker kostnaderna för abort, är faktorer som bidrar till att begränsa aborträtten. Det förekommer att kroatiska kvinnor genomför aborter i grannlandet Slovenien.

Ingen regelrätt sex- och samlevnadsundervisning förekommer i kroatiska skolor, men undervisningen i hälsokunskap inkluderar avsnitt om sexualitet. Krav på att införa undervisning i sex- och samlevnad har rests av den politiska oppositionen och av vissa civilsamhällsorganisationer, men har tillbakavisats hårt av kyrkan och konservativa

civilsamhällesorganisationer. Tillgången till preventivmedel är överlag god.

Rätten till utbildning

Grundskoleutbildning är avgiftsfri och obligatorisk upp till 15 års ålder. Eleverna presterar under OECD-snittet i PISA-undersökningarna.

Många romska elever fullföljer inte sin grundskoleutbildning. Tidigare var det vanligt att romska barn placerades i särskilda klasser med hänvisning till bristande kunskapsnivå, men för att motverka segregation och följa Europadomstolens avgörande i *Orsus mot Kroatien*, har blandade klasser införts i allt större utsträckning. Trots myndigheternas ansträngningar så förekommer dock fortsatt etnisk diskriminering inom skolsystemet i vissa delar av landet.

Distansundervisningen som infördes under coronapandemin försvårade situationen ytterligare för många romska barn, då de i högre utsträckning än barn från majoritetsbefolkningen saknade tillgång till datorer och internetuppkoppling.

I de östra delarna av landet finns ett antal skolor där undervisningen sker på serbiska, i enlighet med Erdut-avtalet från 1995 som stipulerar en fredlig återintegrering av personer som tillhör den serbiska minoriteten.

Religionsundervisning i grundskolan ges från första klass. Vårdnadshavare avgör om deras barn ska delta. Lektionerna sker oftast i katolska kyrkans regi och alternativ för de elever som uteblir erbjuds sällan.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Kroatien låg på 43:e plats i UNDP:s index för mänsklig utveckling 2020. BNP per capita var 12 141 euro 2020, vilket var en betydande minskning jämfört med föregående år. Enligt människorättsorganisationer löper en knapp fjärdedel (23 procent) av den kroatiska befolkningen risk att hamna i fattigdom eller socialt utanförskap.

Många bostäder i Kroatien förstördes under kriget på 1990-talet, vilket ledde till stora folkförflyttningar. Personer som önskar återvända till hem som förstördes under kriget kan ansöka om ekonomiskt stöd från

myndigheterna. Ungefär 30 000 hushåll med serbiskt ursprung flydde under kriget på 1990-talet och det är i första hand dessa personer som nu återvänder. De stöter ofta på problem i kontakten med kroatiska myndigheter. Många av bostäderna har under årens lopp upplåtits åt kroatiska internflyktingar alternativt åt bosnien-kroatiska flyktingar. Processen att återföra privatägda bostäder till deras lagliga ägare fortsätter, även om den ofta är lång och kostsam.

I mars och december 2020 drabbades Zagreb och Petrinja av stora jordbävningar som ledde till omfattande materiell förstörelse. Många människor tvingades lämna sina hem. Myndigheterna har utlovat finansiellt stöd för återuppbyggnad och renovering, men de byråkratiska och politiska processerna har dragit ut på tiden. Snart två år efter jordbävningen i Zagreb har endast en handfull renoveringsprojekt påbörjats.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Kvinnor har enligt grundlagen samma rättsliga status som män. Könsbaserad diskriminering är förbjuden. Enligt det europeiska institutet för jämställdhet (EIGE) rankas Kroatien på tjugonde plats bland EU:s medlemsländer vad gäller jämställdhet mellan könen, fem platser högre än 2010.

Kvinnor är välutbildade, förvärvsarbetar i stor utsträckning och dominerar i vissa yrkesgrupper som i många länder är mansdominerade – domarkåren är ett exempel. Sedan självständigheten 1991 har Kroatien haft en premiärminister, flera utrikesministrar, en ordförande i konstitutionsdomstolen och en president (tidigare utrikesminister) som är kvinnor. Sedan 2003 finns en jämställdhetsombudsman och i parlamentet finns ett jämställdhetsutskott.

Den 1 januari 2020 trädde en rad uppmärksammade skärpningar av den kroatiska strafflagen i kraft. Ändringarna innebar bland annat att definitionen av våldtäkt vidgades och anpassades till internationell standard. Samtidigt skärptes påföljden för våldtäkt till fängelse i mellan tre och tio år. Officiell statistik visar att antalet anmälda våldtäkter mer än

fördubblats sedan den nya definitionen av våldtäkt trädde i kraft. Enligt Jämställdhetsombudsmannen krävs dock ytterligare utbildningsinsatser inom rättsväsendet för att dessa lagändringar ska få avsedd effekt i praktiken.

Våld i nära relationer är vanligt förekommande. Trots att straffskärpningar infördes 2020, finns det enligt civilsamhällesorganisationer fortfarande brister i rättsväsendets förmåga att utreda och lagföra dessa brott och skydda brottsoffer. Besöksförbud och andra skyddsåtgärder är sällsynta. Antalet anmälningar om våld i nära relationer ökade enligt Jämställdhetsombudsmannen med nära 40 procent under första halvan av 2020, troligtvis till följd av restriktionerna under coronapandemin.

Barnets rättigheter

Kroatien har sedan 2003 en barnombudsman, vars deltagande i samhällsdebatten spelat en viktig roll för att främja barnets rättigheter, trots bristande finansiella resurser.

Barnaga är förbjudet sedan 1999. Genom ändringar som trädde i kraft den 1 januari 2020 skärptes lagstiftningen mot såväl övergrepp mot barn som sexuellt utnyttjande av barn.

Barn som inte kan bo med sina föräldrar tvingas ofta att vistas på institution, trots att ambitionen är att fosterhem ska användas. Ersättningen till fosterföräldrar är låg och de har inte samma rättigheter som biologiska föräldrar, såsom ledighet för vård av barn.

Straffbarhetsåldern i Kroatien är 14 år. Personer under 16 år kan inte dömas till fängelsestraff. Personer under 18 år bedöms som minderåriga, vilket bland annat innebär straffreducering. Personer under 18 år får inte värvas till de väpnade styrkorna.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Grundlagen förbjuder diskriminering på grund av ras, kön, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationalitet, utbildning eller social status. Minoritetsrepresentation garanteras i styrande församlingar på alla

nivåer samt vid anställning i statlig förvaltning och i rättsväsendet. Sedan parlamentsvalet 2020 ingår samtliga åtta minoritetsledamöter i regeringsunderlaget. En av ledamöterna från den serbiska minoriteten, Boris Milošević, utnämndes till vice premiärminister med ansvar för sociala frågor och mänskliga rättigheter.

Sedan 2010 erkänns 22 nationella minoriteter, istället för som tidigare tio. Enligt den senaste folkräkningen från 2011 tillhör 4,36 procent av befolkningen den största minoriteten, serber. Andra större minoritetsgrupper är bosniaker (0,73 procent), italienare (0,42 procent), albaner (0,41 procent) och romer (0,40 procent).

Trakasserier riktade mot den serbiska minoriteten (såsom klotter med antiserbiska motiv, förstörelse av tvåspråkiga skyltar och antiserbiska hejarop vid sportevenemang) har enligt intresseorganisationen Serbiska nationella rådet tilltagit igen de senaste åren, även om de minskade under coronapandemin. Rådet dokumenterade 219 incidenter av historierevisionism, hatretorik eller våld riktat mot personer som tillhör den serbiska minoriteten under 2020, jämfört med 400 incidenter 2019.

Trots lagstöd och domar i konstitutionsdomstolen nekas i praktiken den serbiska minoriteten i östra Kroatien på flera ställen rätten att använda det egna språket och skriften i kontakten med lokala myndigheter. I många fall saknas även minoritetsspråket på skyltar och i officiella byggnader. Detta föranledde under hösten 2020 en varning från Europarådets ministerkommitté.

Enligt UNHCR och flera människorättsorganisationer är personer som tillhör den romska minoriteten (17 000 personer enligt folkräkningen, men den egentliga siffran tros ligga mellan 30 000 och 40 000 personer) utsatta för systematisk diskriminering och har sämre tillgång till utbildning, arbete, hälsovård och bostäder än majoritetsbefolkningen.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Diskriminering på grund av sexuell läggning är förbjuden enligt kroatisk lag. I delar av samhället finns dock fortsatt en negativ syn på hbtqi-personer och våld och hot mot hbtqi-personer förekommer, i synnerhet på mindre orter. Flera civilsamhällesorganisationer arbetar med att främja

hbtqi-personers rättigheter och Pride-parader äger årligen rum i Zagreb och Split. Efter flera år av våldsamma motdemonstrationer har paraderna de senaste åren ägt rum utan protester, med undantag av 2021 då paraden i Zagreb avslutades med en attack mot några av deltagarna.

I en dom i januari 2021 fastslog Europadomstolen för mänskliga rättigheter att Kroatien inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att motverka hatbrott på grund av sexuell läggning. Fallet rörde en homosexuell kvinna som överfallits av en man efter att hon avvisat honom med hänvisning till sin läggning. Istället för att dömas för hatbrott dömdes mannen till låga böter för en ordningsförseelse, vilket enligt domstolen skapade en känsla av straffrihet för våldsbrott med hatmotiv.

Äktenskap mellan samkönade par är inte tillåtna, men registrerade partnerskap likställs med äktenskap i alla avseenden förutom vad gäller adoption, som inte är tillåtet för samkönade par. I december 2019 fastslog dock en domstol i Zagreb i ett uppmärksammat fall att ett samkönat par hade rätt att bli fosterföräldrar åt ett barn, även om de i juridisk mening fortfarande inte klassades som barnets vårdnadshavare. Den aktuella socialtjänsten ignorerade domen, men i februari 2020 fastställdes den av konstitutionsdomstolen.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Sedan 2016 har Kroatien fått skarp kritik av bland annat FN, Europarådet och flera människorättsorganisationer, däribland Amnesty International och Human Rights Watch, för kränkande behandling av migranter och flyktingar, i synnerhet vid gränsen till Bosnien och Hercegovina.

Enligt Danish Refugee Council ska kroatiska gränsmyndigheter ha genomfört över 19 000 så kallade *push-backs* under 2019 och 2020, det vill säga att migranter avvisats utan att först fått möjlighet att söka asyl. Kroatiska människorättsorganisationer bedömer att avvisningarna blivit våldsammare. Ombudsmannaämbetet har uppgett att man nekats tillgång till relevant dokumentation, liksom fysiskt tillträde till gränsområdet för att kunna utreda anklagelserna. Kroatiska myndigheter har systematiskt förnekat förekomsten av våldsamma så kallade *push-backs*. På uppmaning av EU-kommissionen har Kroatien upprättat en gränsövervakningsmekanism som ska övervaka gränspolisens agerande.

Denna mekanism har dock kritiserats av en rad organisationer så som AI och HRW för att inte ha ett tillräckligt robust mandat för att kunna agera effektivt och oberoende av regeringen.

År 2015 trädde lagen om internationellt och tillfälligt skydd i kraft. Lagen reglerar statens ansvar gentemot de flyktingar och migranter som kommer till Kroatien. Ett jämförelsevis litet antal personer har sökt asyl i Kroatien genom åren, och beviljandegraden är låg, endast omkring var tionde asylansökan beviljas. Flera personer som beviljats asyl har också valt att lämna landet. Under 2020 beviljades endast 42 ansökningar om internationellt skydd (36 asylansökningar, sex alternativt skyddsbehövande), vilket var den lägsta siffran sedan flyktingkrisen 2015-2016.

Samtidigt kvarstår problemen kring den flyktingvåg som uppstod i samband med kriget på 1990-talet. Enligt UNHCR flydde cirka 250 000 kroatiska serber från Kroatien under krigsåren 1991–1995. Ungefär 130 000 av dessa har återvänt, men många upplever hög arbetslöshet och svåra levnadsförhållanden, liksom svårigheter att återfå sina fastigheter och bostäder.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Grundlagen garanterar personer med funktionsnedsättning skydd och integration i samhället. Reella arbetsmöjligheter är dock begränsade, liksom tillgången till anpassad utbildning. Bland annat *Human Rights Watch* har kritiserat Kroatien för att alltför ofta placera personer med funktionsnedsättning på institution eller i fostervård, snarare än att erbjuda det stöd som krävs för att personer med funktionsnedsättning ska kunna fortsätta leva i sin ursprungsfamilj eller i andra mer självständiga boendeformer.

Utänför de större städerna är kollektivtrafiken sällan anpassad för personer med funktionsnedsättning. Personer som ådragit sig funktionsnedsättningar vid deltagande i krig får bättre ekonomiskt stöd och statliga subventioner via veteranministeriet än andra personer med funktionsnedsättning. Sedan 2008 har Kroatien en ombudsman för personer med funktionsnedsättningar.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Kroatien

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Kroatien.

Kroatien var medlem i FN:s råd för mänskliga rättigheter 2017–2019 och ordförande i Europarådet maj–november 2018. FN:s universella granskningsmekanism (UPR) gav Kroatien 224 rekommendationer 2020, varav 194 accepterades. Sverige gav rekommendationer avseende visseblåsarfunktionen inom ombudsmannaämbetet, stärkt arbete för att motverka hatretorik och hatbrott mot personer som tillhör nationella minoriteter samt stärkta rättigheter för hbtqi-personer.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER¹

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades båda år 1995.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte undertecknats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, ICERD*) ratificerades år 1992.

¹ Det finns viss skillnad i att ansluta sig och ratificera men detta skiljer man inte på i dagligt tal. Vi ska inte skilja på detta i bilagorna utan vid ratificering skrivs ratificerades år X, vid undertecknande (inte: signerades) men ej ratificerad skrivs undertecknade år X, har inte ratificerats. Har landet varken undertecknat eller ratificerat skrivs X är inte part till.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2001.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 1992. Art. 22 om enskild klagorätt ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2005.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades båda år 2002. Det fakultativa protokollet om individuell klagorätt ratificerades år 2017.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades år 2007. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2007.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, ICED) undertecknades år 2007 men har inte ratificerats.

Migrantarbetarkonventionen (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*, CMW) har inte undertecknats eller ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees*, 1951 Refugee Convention) ratificerades år 1992. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1992.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) ratificerades år 2001.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, (*The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, ECHR) ratificerades år 1997.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (*Framework Convention for the protection of National Minorities*), ratificerades år 1997.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk (*European Charter for Regional or Minority Languages*) ratificerades år 1997.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (*Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*), ratificerades år 2018.